

УДК 338.48-44(1-22)(477.87)

І.І. Михайлюк

**ГЕОГРАФІЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ НА БАЗІ ОСОБИСТИХ
СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗАКАРПАТТЯ**

У статті висвітлено наявність та географічне розташування сільських туристичних садиб на базі особистих селянських господарств населення Закарпатської області. Розкрито відмінності ведення туристичного бізнесу на сільських територіях у різних районах області.

Ключові слова: сільська садиба, розташування, особисті селянські господарства.

В статтє показано наличие и географическое размещение сельских туристических усадеб на базе личных сельских хозяйств населения Закарпатья. Раскрыто различия ведения туристического бизнеса на сельских территориях в различных районах области.

Ключевые слова: сельская усадьба, размещение, личные сельские хозяйства.

The article highlights the availability and geographical location of rural tourism farmsteads on the basis of personal peasant farms Transcarpathian region. Revealed differences of tourist business in rural areas in various districts

In a market economy private farms provide production of the vast majority of gross agricultural production, are actively involved in the development of industrial and social infrastructure in rural areas, partially relieve social tension in local labor markets by expanding the scope of its application in different sectors of the rural economy. The study aims to evaluate the activities of rural tourism estates based on private farms.

Recent years have started to develop very dynamically rural tourism in Ukraine especially in tourist areas linked to the recreation center, etc.

Green rural tourism is extremely important for the Transcarpathian region. Transcarpathian region has a stable image of one of the most attractive, the most prestigious tourist destinations of the state. Green rural tourism in the area as a new activity, gradually becoming one of the factors of development priorities of the region.

Countryside Transcarpathia is rich in interesting sightseeing objects related to crafts: weaving, embroidery, pottery, basket weaving, wood carving, revealing the origins and sources of popular culture.

In the Transcarpathian region actively put into operation a new, mostly private, institutions placement (recreation, tourist centers, shelters, hotels, motels, hotel-restaurant complex). In recent years, significantly expanded the services provided by the private owners of accommodation facilities, especially in rural areas.

Keywords: *cottage, tourism, private farms, private households.*

Постановка проблеми. У Закарпатській області сільський туризм, як один із видів активного відпочинку динамічно розвивається: створюються нові районні та сільські осередки, збільшується кількість власників садиб, які хочуть надавати послуги з тимчасового проживання та харчування, відповідно розширюється база даних про можливості сільських садиб. Однак, сільський туризм можна розвивати лише в регіонах з багатою природою, архітектурою, культурою та традиціями, там, де люди гостинні, активні, а місцева влада підтримує ідею сільського туризму.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці таких вчених, як Вишневська Ю.В., Грицьку-Андрієш Ю.П. [1], Костриця М.М. [2], Панасюк К.А. [4], Пінчук Т.А. [3] та інші.

Завдання дослідження. Дослідження має на меті висвітлити географічне розташування сільських туристичних садиб на базі особистих селянських господарств області.

Основний матеріал дослідження. Сільський туризм може ефективно розвиватися та функціонувати на таких територіях: національні парки і специфічні території, що охороняються; села; зони відпочинку і дачні зони; лісовий фонд; при-родні феномени; монастирі і священні місця; малі міста з характерною архітектурою, побутом, культурою; пам'ятки народної культури під відкритим небом [4].

Останні роки досить динамічно почав розвиватись сільський туризм в Карпатському регіоні особливо у туристичних районах, прив'язаних до санаторіїв, баз відпочинку тощо.

Сільський зелений туризм є винятково важливим для Закарпатської області. Закарпатська область має стійкий імідж одного з найпривабливіших, найпрестижніших туристичних регіонів держави. Сільський зелений туризм в області, як новий вид діяльності, поступово стає одним з чинників пріоритетних напрямів розвитку господарства області.

Сільська місцевість Закарпаття багата на цікаві екскурсійні об'єкти, пов'язані з народними промислами: ткацтвом, вишиванням, гончарством, лозоплетінням, різьбленням по дереву, які розкривають витoki та джерела народної культури. Є серед них унікальні, такі як: музей ковальської справи в Іршавському районі та музей лісосплаву у Міжгірському районі. Неабиякою популярністю у туристів користуються численні фестивалі та тематичні свята, яких у області проводиться чимало [5].

Берегівський район багатий відкритими родовищами цілющих термальних вод (Берегово, Косонь), замковою і сакральною архітектурою та завдяки кліматичним умовам є центром виноградарства в області. Також винним та гастрономічним туризмом багатий і Виноградівський район. Замками, архітектурою, сумішшю культур славиться Ужгородський та Мукачівський райони. У Хустському районі розташований заповідний

масив Долина нарцисів, де охороняється найбільший у Центральній Європі осередок нарцису вузьколистого, також знаходиться багато дерев'яних храмів і інші національні пам'ятки.

Великоберезнянський та Перечинський райони славяться своїми буковими пралісами, Ужанським Національним парком, гірськолижними підйомниками, залишками лінії Арпада, що є сприятливим для пішохідного та велосипедного туризму.

У Свалявському районі області зосереджена більшість мінеральних вод України, представлені всі її типи, на базі яких діє багато санаторно-курортних закладів. На території Тячівського району знаходиться Угольсько-Широколужанський заповідний масив Карпатського біосферного заповідника, особливістю якого є карстові печери, природні лікувальні солені озера [5].

Гірські райони області (Воловецький, Міжгірський, Рахівський) спеціалізуються на гірськолижному туризмі. Кожен окремий район області має свої унікальні та туристично-привабливі особливості. Це надає широкі можливості розробці та реалізації цікавих програм для гостей сільських садиб.

Відмінності сільських районів в одній області говорять про неможливість створення уніфікованої моделі сільського туризму для всіх місць. Кожен район має власну мету, пріоритети та засоби досягнення поставлених цілей.

Завдяки наявності такого туристичного потенціалу у Закарпатській області активно вводяться в експлуатацію нові, в основному приватні, заклади розміщення (бази відпочинку, туристичні бази, притулки, готелі, мотелі, готельно-ресторанні комплекси). За останні роки суттєво розширилися послуги, що надаються приватними власниками засобів розміщення, особливо у сільській місцевості.

У сільському туризмі доцільно було б розмежувати господарські садиби з туристичним нахилом і звичайні сільські садиби, оскільки у сільській місцевості не всі мешканці можуть займатись підприємництвом, однак виявляти гостинність,

**Розвиток методів управління
та господарювання на транспорті
№ 2 (51), 2015**

приймаючи гостей на сезонній основі, цілком можливо для більшості сільського населення. При цьому потрібно акцентувати увагу на забезпеченні надання якісних послуг у сфері сільського туризму. Також слід розділити сільські садиби, діяльність яких сконцентрована тільки на надання туристичних послуг і атракцій, та сільські садиби, що займаються сільськогосподарською діяльністю, однак паралельно можуть надати послуги ночівлі та харчування туристам [2].

Оскільки діяльність сільських садиб не фіксується органами державної статистики, їх кількість можна визначити тільки шляхом моніторингу та експертних оцінок. Кількість сільських садиб у сфері туризму є досить невизначеною, різні дослідження та джерела інформації надають відмінні дані.

Так, згідно до моніторингу, проведеному у 2006 р. управлінням з питань європейської інтеграції та туризму і курортів, у Закарпатській області нараховується близько чотириста садиб, які готові прийняти на відпочинок. З кожним роком збільшується кількість особистих селянських господарств, що надають туристичні послуги. За експертними оцінками вже у 2014 році таких господарств налічувалося понад 600. Однак офіційно зареєстрованих сільських садиб як підприємств у 2014 році було зафіксовано лише 21.

Таблиця 1

*Орієнтовна кількість суб'єктів сільського туризму
в Закарпатській області [5]*

<i>Роки</i>	<i>Кількість господарств, що надають послуги сільського туризму</i>	<i>Кількість офіційно зареєстрованих підприємств у сфері сільського туризму</i>
2006	400	10
2010	500	15
2014	600	21

**Розвиток методів управління
та господарювання на транспорті
№ 2 (51), 2015**

Як видно із таблиці 1, суттєвого зростання кількості сільських садиб за останні десять років не спостерігається.

Аналіз об'єктів сільського зеленого туризму доводить, що туристські зони та маршрути тяжіють до екологічних елементів – чистих річок, лісових масивів, озер та водоймищ, а також до архітектурних комплексів малих міст та сіл. На сьогодні основними районами сільського зеленого туризму в Україні є Карпати. Особливо інтенсивно він розвивається в Карпатському регіоні – Івано-Франківській, Закарпатській, Львівській та Чернівецькій областях.

У областях Карпатського регіону склалася доволі потужна розгалужена мережа осель сільського зеленого туризму. Згідно експертних оцінок, нараховується така кількість садиб, що надають туристичні послуги.

Таблиця 2

*Порівняльна таблиця кількості сільських садиб
по Карпатському регіону [5]*

<i>Область</i>	<i>Кількість садиб</i>
Закарпатська	400
Івано-Франківська	300
Львівська	200
Чернівецька	80

Проаналізувавши вищенаведені дані, можна сміливо стверджувати, що Закарпатська область є лідером по кількості сільських садиб, що надають туристичні послуги.

У розрізі районів видно, що найбільше домогосподарств, які надають туристичні послуги, є у Воловецькому та Рахівському районах (табл.3).

Аналізуючи розташування сільських садиб, можна зробити висновок, що найбільша їх кількість сконцентрована у популярних туристичних курортах, які спеціалізуються на

**Розвиток методів управління
та господарювання на транспорті
№ 2 (51), 2015**

різних видах туризму (оздоровчий, лікувальний, гірськолижний, еколого-гічний, винний тощо).

Таблиця 3

*Кількість туристичних сільських садиб
по районах Закарпатської області [5]*

<i>Райони</i>	<i>Кількість садиб</i>
Берегівський	71
Великобerezнянський	48
Виноградівський	7
Воловецький	110
Іршавський	28
Міжгірський	56
Мукачівський	19
Перечинський	14
Рахівський	95
Свалявський	61
Тячівський	15
Хустський	10
Ужгородський	9

Ще однією специфікою розташування даних садиб є зональний поділ: у гірській зоні Закарпаття сконцентрована більша кількість туристичних садиб, ніж у низинній. Однак винятком можна назвати Берегівський район (низинний район), де є значна кількість сільських садиб, що приймають туристів.

Основними передумовами та причинами, що роблять пріоритетним саме розвиток сільського туризму в гірських районах Закарпаття, є такі:

- значна частина населення області проживає в гірській місцевості, для якої є характерною низька зайнятість, а житловий фонд, який переважно перебуває у приватній

власності, потенційно може бути використаний для проживання та відпочинку туристів;

- через розвиток сільського туризму незайняте або частково зайняте населення буде залучене в процес суспільного виробництва та надання туристичних послуг, через розширення кола самозайнятості;

- створюватиметься додатковий попит і вирішиться проблема збуту продукції підсобних господарств селян;

- внаслідок розвитку туризму в селах розбудовуватиметься місцева інфраструктура (вулиці, клуби, магазини, ринки), та підтримуватиметься в належному стані місцеві пам'ятки історико-культурної спадщини [1].

Сільський туризм може бути надзвичайно важливим економічним фактором розвитку та стабільності для сільських регіонів, особливо тих, де неможливо розвивати сільське господарство або інші види діяльності, наприклад, в гірській місцевості Карпат.

Висновки. Сільський туризм, на відміну від масового, прямо пов'язаний із природним середовищем, сільськогосподарською діяльністю, місцевими продуктами, повсякденним життям громади, традиціями та культурною спадщиною. Таким чином, його вважають альтернативною формою туризму, направленою на підтримку місцевої економіки та сумісною з поняттями сталого розвитку. Сільський туризм можна розвивати лише в регіонах з багатою природою, архітектурою, культурою та традиціями, там, де люди гостинні, активні, а місцева влада підтримує ідею сільського туризму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Грицьку-Андрієш Ю.П. Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Ю. П. Грицьку-Андрієш; Черніг. держ. технол. ун-т. – Чернігів, 2011. – 20 с.*

2. Костриця М.М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: Автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.04 / М.М. Костриця. – Житомир, 2009 р. – 20 с.
3. Пінчук Т.А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості / Т.А. Пінчук // Науковий вісник УжНУ: Серія «Економіка». – № 28. – Ч. 3. – 2009. – С. 49.
4. Панасюк К.А. Управління розвитком малого підприємства сфери туризму: Автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.04 / К.А. Панасюк. Донецьк: Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського, 2011. – 20 с.
5. Сільські садиби. Відпочивайте в селах Закарпаття. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.transcarpathiatour.com.ua/house_village

REFERENCES

1. Gritsku-Andriesh Yu. Avtoreferat. Sotsialno-ekonomichni osoblivosti ta osnovni napryami rozvitku sil'skogo turizmu v regioni. [Socially are economic features and basic directions of development of rural tourism in a region Herson, 2010. – 20 p. [in Ukrainian]
2. Kostyrytsya M.M. Pidpryemnyts'ki zasady rozvytku sil'skoho turyzmu. [Entrepreneurial Principles of Rural Tourism]: Avtoref. dysert. na zdobuttya nauk. stupenya k.e.n., Zhytomyr, 2009 p. – 20 p. [in Ukrainian]
3. Pinchuk T.A. Agroturizm yak forma pidpriemnitstva u sil'skiy mistsevoosti. [Rural tourism as form of enterprise is in rural locality] // Naukoviy visnik UzHNU:

Seriya «Ekonomika». – № 28. – 2009. – P. 49. [in Ukrainian]

4. *Panasyuk K.A. Upravlinnya rozvytkom maloho pidpryemstva sfery turyzmu. [Managing the development of small enterprises in tourism]: Avtoref. dysert. na zdobuttya nauk. stupenya k.e.n. – Donets'k, 2011. [in Ukrainian]*
5. *Sil's'ki sadyby. Vidpochyvayte v selakh Zakarpattya. – [Elektronnyy resurs]. – rezhym dostupu: [http:// www.transcarpathiatour.com.ua/house_village](http://www.transcarpathiatour.com.ua/house_village)*

Стаття надійшла до редакції 09.04.2015

Рецензенти:

кандидат економічних наук, науковий співробітник
Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і
гуманітарних досліджень НАН України **К.М. Кудак**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
«Економічна теорія та кібернетика» Одеського національного
морського університету **Г.С. Махуренко**